

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

ΙΔΑΝΙΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ.

Ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων προσπάθειαν κατέβαλον τὰ διάφορα ἔθνη, ὅπως διὰ πρακτικῶν μέσων ἐξασφαλίσωσι μίαν ἰδανικὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ ἰδανικὴν ἐν δικαιοσύνῃ διακυβέρνησιν.

Οὕτω τὸ Ἰουδαϊκὸν Κράτος διὰ τῶν προφητῶν Ἀμώς, Ὡσηέ, Μιχαία, Ἰερεμία, Ἡσαΐα, διατυπώσαντων ἰδανικὰς πολιτείας, βασιζομένας ἐπὶ θεοκρατικῶν ἀρχῶν, ἐπεχείρησε νὰ ἐξασφαλίσῃ δικαιοσύνην καὶ ἴσα δικαιώματα διὰ πάντα τὰ μέλη του, ὅχι μόνον διακανονίζον καὶ διακυβερνῶν τὰς δημοσίας ὑποθέσεις, ἀλλὰ καὶ καθορίζον ἐν λεπτομερείᾳ διὰ νόμων τὸν ἠθικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς πραγματικὸς ἀνώτατος ἀρχὸν τοῦ λαοῦ τούτου (1). Ἦτο δηλαδή ἐν ἄλλοις λόγοις τὸ κράτος τοῦτο ἐν θεοκρατικὸν κοινωνικὸν σύστημα συνδυάζον εἰς ἓν θρησκείαν, πολιτείαν καὶ κοινωνίαν.

Ἄλλη μεγάλη προσπάθεια πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς δικαιοσύνης μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς κοινωνίας διὰ πρακτικῶν κυβερνητικῶν μέτρων εἶναι ἡ τῆς Ἀθηναϊκῆς Δημοκρατίας.

Αὕτη ἀπέβλεπεν εἰς τὴν διαρρύθμισιν ὅλων τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων τῆς κοινωνίας διὰ νόμων εἰσαγομένων πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ δήμου ἢ τοῦ λαοῦ. Καὶ μολονότι οὐχὶ πάντες οἱ πολῖται κατ' αὐτὴν μετεῖχον τῆς κυβερνήσεως, ἐν τούτοις ἡ ἐγκαθίδρυσις τῆς Βουλῆς, ἡ παροχὴ τοῦ δικαιώματος εἰς τὸν ἐλεύθερον πολίτην νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ νὰ διακηρύσῃ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ ὡς ἀνθρώπου ὑπῆρξε μέγιστον βῆμα προόδου ἀπὸ τῆς δεσποτικῆς ἢ μοναρχικῆς διακυβερνήσεως πρὸς τὴν δημοκρατικὴν, συντέλεσαν εἰς τὸν σημερινὸν διαφωτισμὸν τῶν λαῶν καὶ τὴν ἀπόδοσιν ἴσων ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ἡ Ῥωμαϊκὴ Δημοκρατία ἐπίσης, καίτοι ἐχρησιμοποίησε κατ' οὐσίαν δεσποτικὰ μέσα πρὸς κοινωνικὴν διακυβέρνησιν, ἐπεξήτησε καὶ αὕτη τὴν ἀρμονίαν μεταξὺ τῶν διαφόρων τάξεων τῶν λαῶν τῆς, παρέχουσα εἰς πάντας δικαίαν συμμετοχὴν εἰς τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας. Καίτοι δὲ καὶ τὸ σύστημα τοῦτο κατέπεσε, ἔνεκα τῶν ἀριστοκρατικῶν διαθέσεων τῆς Ῥωμαϊκῆς Συγκλήτου, ἣτις ἐπεξήτησε νὰ καθυποτάξῃ τὰς κατωτέρας τάξεις, πάντως ὑπῆρξε προσπάθεια πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Ι. Κοινωνικὰ συστήματα φιλοσόφων.

Παρὰ τὰς προσπάθειαις ταύταις πρὸς ἐγκατάστασιν κυβερνήσεως διὰ νομοθετῶν, πολιτικῶν καὶ ὑπαλλήλων ἀπ' ἀρχαιοτάτων χρόνων πάντα τὰ πεφωτισμένα πνεύματα, οἱ φιλόσοφοι καὶ οἱ προφῆται, διαπιστοῦντες τὴν ἀνικανότητα τῶν ὑπαρχουσῶν κυβερνήσεων πρὸς θεραπείαν τῶν κοινωνικῶν κακῶν, συνέλαβον καὶ διεκήρυξαν ἰδανικὰ συστήματα διακυβερνήσεως.

Τὸ πρῶτον ἀλλὰ καὶ μνημειῶδες ἔργον τοῦ εἶδους τούτου εἶναι ἡ Πολιτεία τοῦ Πλάτωνος.

1. Πρὸβλ. Π. Μπρατσιώτη, Κοινωνιολογικὴ σημασία τῆς Παλ. Διαθήκης 1928.

Γραφεῖσα εἰς χρόνους κοινωνικῆς κρίσεως ἦτο λίαν διάφορος τῆς ὑπαρχούσης τότε πολιτείας τῶν Ἀθηναίων, λεπτομερῶς καθορίζουσα τὰς κοινωνικὰς καὶ οἰκογενειακὰς σχέσεις καὶ τὰ δικαιώματα, τὰ προνόμια καὶ καθήκοντα τῶν ὑποτεταγμένων εἰς τὸ κράτος πολιτῶν.

Ὁρμώμενος ὁ Πλάτων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι «ἐκαστος τῶν ἀνθρώπων φέρεται οὐ πᾶν ὁμοίως ἐκάστω, ἀλλὰ διαφέρων τὴν φύσιν» (Πλ. Πολ. Β' 370 Β), πιστεύει εἰς τὸν καταμερισμὸν τῆς ἐργασίας ἐν τῇ κοινωνίᾳ, ἐξ οὗ θὰ προκύρῃ καὶ ἀφθονωτέρα καὶ καλυτέρα παραγωγή (1).

Πρὸς τοῦτο παραδέχεται τὴν διάκρισιν πάσης τῆς ἐν τῇ πολιτείᾳ συμβιούσης κοινότητος εἰς τρεῖς τάξεις : α') τοὺς ἄρχοντας, β') τοὺς φύλακας, καὶ γ') τοὺς χειρῶνακτας. Οὕτως οἱ εἰς ἐκάστην τῶν τάξεων τούτων ἀνήκοντες πολῖται θὰ εἰδικεύοντο, διακρινόμενοι εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρω τάξεις. Πᾶν δὲ ἄτομον εἰς τὴν ἰδανικὴν ταύτην πολιτείαν θὰ εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ συμμετάσχι τῶν βαρῶν καὶ ὑποχρεώσεων τῆς κοινωνίας.

Οἱ ἄρχοντες ἀντὶ μισθοῦ παρεχομένου ὑπὸ τῆς πολιτείας, ἀκτήμονες καὶ ἀπερίσπαστοι ἀπὸ ἄλλων ἔργων, ὄφειλον νὰ ἀφοσιῶνται εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν κοινῶν, ἐποπτεύοντες τὰ τῶν γεννήσεων, ἐλέγχοντες εὐγονιστικῶς (θετικῶς καὶ ἀρνητικῶς) τὴν ἀριότητα καὶ σωματικὴν εὐφυΐαν τῶν παιδῶν καὶ διδάσκοντες τὴν θανάτωσιν τῶν ἀναπήρων, ὡς ἐν Σπάρτῃ.

Οὗτοι ἔδει νὰ ἔχωσιν ὡσαύτως τὴν ἐποπτείαν τῆς περιουσίας τῶν πολιτῶν προσέχοντες οὕτως, ὥστε οὔτε πτωχεῖα, οὔτε πλοῦτος νὰ ὑπάρχη, ἀλλὰ μόνον ἐλαχίστη περιουσία εἰς ἕκαστον ἄτομον, τοῦ ἐπὶ πλέον μέρους ἀφαιρουμένου ὑπὸ τοῦ Κράτους ὡς φόρου. Ἐπέτρεπον δὲ τὴν κοινογαμίαν, δόγμα κηρυχθὲν καὶ ὑπὸ τῶν κυνικῶν φιλοσόφων (2).

Εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν ἔπρεπε νὰ συμβάλλῃ τὰ μέγιστα τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα, παιδαγωγοῦν εἰς τοῦτο τοὺς νέους πολίτας.

Οἱ ἄρχοντες ὡσαύτως ὄφειλον νὰ ἔχωσι τὴν ἐποπτείαν τῶν ἠθῶν, προστατεύοντες τὴν νεότητα ἀπὸ κακῶν θεαμάτων καὶ ἀκουσμάτων καὶ αἰσχρῶν ἀναγνωσμάτων ἢ ἔργων τέχνης, νὰ ἐπιβλέπωσι δὲ ὥστε ἡ ἀγωγή, ἡ οὐχὶ διὰ πάντας ὑποχρεωτικὴ, μὴ εἶναι γνώσεων μόνον ἀποθησαυρισμὸς, ἀλλ' ἀνάπτυξις τοῦ αἰσίου καὶ παρασκευὴ πρὸς κοινωνικὴν ὑπηρεσίαν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ Πλάτων γράφων τὴν ἰδανικὴν πολιτείαν τοῦ εἶχεν ὑπ' ὄψει τοῦ ὅτι αὕτη θὰ εἶχε πληθυσμὸν 5—6 χιλιάδας οἰκογενειῶν καὶ οὐχὶ ἑκατομμύρια ὁλόκληρα. Ἀλλ' ὅμως ποῖος θὰ ἐπίστευεν ὅτι καὶ τῆς ἰδανικῆς αὐτῆς πολιτείας θὰ ἐπεχειρεῖτο ἡ πραγμάτωσις βίᾳ σήμερον εἰς Ρωσίαν;

Παρὰ τὰ ἄλλα ἔξοχα πνεύματα τῆς ἀρχαιότητος ἔχομεν συγγραφεῖς ἀπὸ τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, οἵτινες προσέκηρυσαν θεωρίας καὶ σχέδια κυβερνήσεως καὶ κοινωνικῶν συστημάτων.

Οὕτως ὁ Ἅγιος Αὐγουστίνος ἔγραψε περὶ τῆς πολιτείας τοῦ Θεοῦ *De Civitate Dei*, ὁ Καμπανέλλα τὴν πολιτείαν τοῦ Ἡλίου, ὁ Θωμᾶς Μῶρος τὴν οὐτοπίαν του, ὁ Βάκων τὴν Ἀτλαντίδα καὶ ἄλλοι ἄλλα. Ἐκαστος τῶν συγγραφέων τούτων ἐφαντάσθη μίαν τελείαν πολιτείαν, ἐνθα αἱ ἀνθρώπι-

1. Πρὸς Πλ. Πολ. Β'. 370 C. «Ἐκ δὲ τούτων πλείω τε ἕκαστα γίνονται καὶ κάλλιον καὶ ῥᾶν ὅταν εἰς ἓν κατὰ φύσιν καὶ ἐν καιρῷ, σχολὴν τῶν ἄλλων ἄγων, πράττη». 2. Πρὸς καὶ Διογ. Λαερτ. ἐν βίῳ Διογ. ς' 72: «Ἐλεγε δὲ καὶ κοινὰς εἶναι δεῖν τὰς γυναῖκας, γάμον μηδένα νομίζων, ἀλλὰ τὸν πείσαντα τῇ πεισθείᾳ συνεῖναι κοινὸς δὲ διὰ τοῦτο καὶ τοὺς υἰέας. Πρὸς ὅμως καὶ Ἀριστ. Πολιτ.: «Ἐχει δὲ δυσχερείας ἄλλας τε πολλὰς τὸ πάντων εἶναι τὰς γυναῖκας κοινὰς». Βλ. καὶ Μέρος τέταρτον, Κεφ. 1ον.

ναι ἐπιθυμία θὰ ἔπαυον διαταράσσουσαι αὐτὴν καὶ ὅπου ὑπεριονία, εὐτυχία, δικαιοσύνη καὶ ἀγάπη θὰ ἐβασίλευον.

Πάντα τὰ κοινωνικὰ ταῦτα συστήματα ἐκκινουῦσιν ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι πρὸς συγκράτησιν καὶ κατεύθυνσιν τῆς κοινωνίας εἶναι ἀνάγκη ἐνὸς οἰουδήποτε νομικοῦ καταναγκασμοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἄλλην ἐκείνην κατεύθυνσιν, ἣτις θέλει κοινωνικὴν ζωὴν ἄνευ οὐδενὸς νομικοῦ καταναγκασμοῦ (ἀναρχία). Ὅπως δὲ ὅμως τὸ κύριον πρόβλημα ἐν τῇ κοινωνικῇ διαρρυθμίσει κατόπιν ἐξαναγκασμοῦ εἶναι τὸ τῆς ἰδιοκτησίας, διότι κατὰ τὸν Σόλωνα «πλοῦτοι οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνδράσι κεῖται».

Ὡς πρὸς τοῦτο ἔχομεν δύο οἰκονομικὰ συστήματα, τὸ κοινοκρατικὸν (κολλεκτιβιστικόν), διὰ τῆς κοινοκτημοσύνης, καὶ τὸ ἀτομοκρατικὸν (ἀτομικιστικόν), διὰ τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας.

Οἱ ὅπαδοι τῆς κοινωνιοκρατίας ὁμοφώνως διακηρύττουσιν ὅτι ἀπὸ ἠθικῆς ἀπόψεως τὸ σήμερον κρατοῦν κοινωνικὸν σύστημα, ἡ κεφαλαιοκρατία, εἶναι ὀλέθριον, ἀφοῦ τὸ κύριον ἐλατήριο τῆς παραγωγῆς εἶναι τὸ ἀτομικὸν συμφέρον καὶ τὸ κέρδος χάριν τοῦ ἀτόμου καὶ τῆς οἰκογενείας του. Ἀντὶ τοῦτου δὲ ἐπιθυμοῦσι νὰ ὑποκαταστήσωσι τὸ ἐλατήριο τῆς ἐξυπηρητήσεως τοῦ κοινου, ἀναλόγως τῆς ἰκανότητος ἐκάστου. Ὡσαύτως καταδικάζουσιν οἱ τῆς κοινοκτημοσύνης ὅπαδοι τὴν κεφαλαιοκρατίαν, διότι ἐξαναγκάζει εἰς δουλείαν τὸν ἀκτήμονα ἐργάτην, μὲ μισθὸν καὶ ἀπολαύς ἐπιτακτικῶς παρὰ τοῦ ἐργαδότη καθοριζομένης. Ἐπίσης ἡ κεφαλαιοκρατία καταδικάζεται διὰ τὸν συναγωνισμὸν καὶ τὴν διαφῆμισιν, ἣν ἀναγκαστικῶς χρησιμοποιεῖ, διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ χρήματος εἰς χεῖρας τῶν ὀλίγων, ἀφαιρουμένον οὕτως ἐκ τῶν χειρῶν τῶν πολλῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν κατὰ τῆς κεφαλαιοκρατίας κατηγοροῦσιν οἱ κοινωνιοκρατικοί, πλὴν ἐν τῇ μεθόδῳ τῆς θεραπείας διάφορα καὶ ἀντιγνωμοῦντα μέσα καὶ προγράμματα πολλάκις ἐχθρικῶς ἀντιτιθέμενα πρὸς ἄλληλα, ὅπως καὶ πρὸς τὴν κεφαλαιοκρατίαν, χρησιμοποιοῦσιν, ἐξ οὗ καὶ διακρίνονται οἱ τῆς κοινοκτημοσύνης θαυμασταὶ εἰς διαφόρους τύπους καὶ διαφόρων συστημάτων ἀκολουθούς καὶ πιστούς. Ἐν γενικαῖς ὅμως γραμμαῖς τὸ κοινοκρατικὸν οἰκονομικὸν σύστημα διακρίνεται κυρίως 1) εἰς σοσιαλισμὸν καὶ 2) εἰς κομμουνισμόν.

Ἄς ἴδωμεν ἐπομένως πρῶτον τὰ κηρύγματα καὶ τὰ δόγματα τῶν σοσιαλιστῶν, ἃς λάβωμεν ἰδέαν τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας, τῆς ἱστορίας τοῦ κινήματός των καὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθῶς ἃς ἀσχοληθῶμεν εἰς τὰς κομμουνιστικὰς ἰδεολογίας καὶ τὰς πρὸς αὐτὰς ὁμοίας ἢ ἀντιτιθεμένας κοινωνικὰς οὐτοπίας ἢ δικτατωρίας.

2. Σοσιαλισμός.

Οἱ σοσιαλισταὶ γενικῶς ἀποβλέποντες εἰς τὸν αὐτόν, ὡς οἱ κομμουνισταὶ σκοπὸν, τὴν κοινωνιοκρατίαν, μεταχειρίζονται διάφορα μέσα, νομοθεσίαν, προπαγάνδαν εἰς τὰς ἐργαζομένας τάξεις, ὀργάνωσιν πολιτικῶν κομμάτων, προσπάθειαν ἐκλογικῆς ἐπικρατήσεως, πρὸς βαθμιαίαν ἐξελικτικῶς, οὐχὶ ἐπαναστατικῶς καὶ δικτατωρικῶς, ἐγκαθίδρυσιν κοινωνίας σοσιαλιστικῆς, τῆς ὁποίας τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἑξῆς :

Ἄμεσος κρατικὴ ἀνάληψις τῶν σιδηροδρόμων, μεταλλείων, ἠλεκτρικῶν καὶ ἄλλων ἐταιρειῶν. Διοίκησις κρατικὴ τῶν βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων, ἰδιαιτέρως τῶν μονοπωλιακοῦ χαρακτήρος. Κατοχὴ καὶ διοίκησις ὑπὸ τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων ὅλων τῶν δημοσίας ἀνάγκης ἔργων. Ἀφαίρεσις ἀπὸ τῶν

μεγαλοκτημόνων τῆς περιουσίας των μετὰ προηγουμένην ἀπονομήν συντάξεως εἰς αὐτούς. Βαρυτάτη φορολογία ἐπὶ τῶν κληρονομιῶν καὶ τοῦ εἰσοδήματος καὶ ἀγωγή τῆς νέας γενεᾶς εἰς πορισμὸν τῶν μέσων τῆς ζωῆς κατὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «ὃ μὴ ἐργαζόμενος μηδὲ ἐσθιέτω».

Παρὰ τὰ ἀνωτέρω βασικά χαρακτηριστικά, ἄλλο σπουδαιότατον γνώρισμα τοῦ Σοσιαλισμοῦ εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας καὶ τῆς καταναλώσεως. Ὁ διευθύνων βεβαίως τὴν παραγωγήν, ὁ ἰδιοκτήτης, εἶναι τὸ Κράτος, πλὴν ἡ ἐργασία καὶ ἡ καταναλώσις εἶναι ἐλευθέραι, αἱ ἀμοιβαὶ ἐπίσης καὶ οἱ μισθοὶ διὰ τὴν ἐργασίαν εἶναι διάφοροι, ἐξ οὗ ἕκαστον ἄτομον ἐπιζητεῖ τὴν ἐργασίαν ἐκείνην, ἣτις τὸ εὐχαριστεῖ, δι' ἣν αἰσθάνεται διαφέρον καὶ ἐπάρεθειαν, διὸ καὶ περισσώτερά τις ἀποδίδει, ἄτομον δὲ καὶ κοινωνία εἶναι περισσότερο ἐπαρκῆ καὶ εὐχαριστημένα. Οὕτως ἀπομακρύνεται βεβαίως ὁ σοσιαλισμὸς ἀπὸ τῆς οὐτοπίας τῆς ἀπολύτου ἰσότητος, πλὴν καθίσταται εὐαρεστότερος εἰς τὴν ἐργαζομένην τάξιν καὶ ἀποδοτικώτερος εἰς παραγωγήν, ὅπερ εἶναι σπουδαιότατον, ἐξ ἄλλου καταργεῖται τὸ μὴ ἐξ ἐργασίας, ἐκ τόκων λ. χ., προσερχόμενον εἰσόδημα, ὅπερ εἶναι τὸ κύριον μειονέκτημα τῆς ἀτομιστικῆς ὀργάνωσις τῆς Κοινωνίας, ἡ δὲ εἰς διάφορον κλίμακα μισθοδοσία εἶναι ἀναξία ὑπολογισμοῦ τῆς αὐξανομένης παραγωγικότητος, ἣτις ἐξ ἐκείνης προέρχεται. Διὰ τοῦτο ὁ σοσιαλισμὸς ἔχει ὡς ἀρχὴν του, ὡς ἐλέχθη, τὸ «ἐκαστος ἀμείβεται ἀναλόγως τῆς συμβολῆς του εἰς τὸ ἔργον τῆς παραγωγῆς, ὃ δὲ μὴ ἐργαζόμενος μηδὲ ἐσθιέτω», τὸ μέγεθος ὁμοῦ τῆς συμβολῆς ταύτης οἰκονομικῶς εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπολογισθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς στενότητος αὐτῆς· ὡς ἐκ τούτου ἡ διάφορος μισθοδοσία ἀναλόγως τῆς στενότητος τῆς ἐργασίας δίδει τὴν πλέον λογικὴν κατανομήν τῶν ἐργατικῶν χειρῶν καὶ ταυτοχρόνως τὸ μέτρον τῆς συμβολῆς ἑκάστου εἰς τὸ ἔργον τῆς παραγωγῆς.

Ἄλλὰ πῶς συντελεῖται ἡ παραγωγή καὶ κατανομή εἰς τὸ Σοσιαλιστικὸν σύστημα;

Ἡ ὀργάνωσις τοῦ Σοσιαλισμοῦ στηρίζεται εἰς τὸν μηχανισμόν τῶν τιμῶν, προὑπαθέτει ἐπομένως χρῆμα ἀφ' ἑνὸς καὶ μέτρον τῶν τιμῶν τῶν ἐτοιμῶν ἀγαθῶν καὶ τῆς ἐργασίας ἀφ' ἑτέρου, πρὸς ἔμμεσον διανομήν τοῦ κανονικοῦ προϊόντος, μόνην ἱκανὴν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς καταναλώσεως. Ἄλλὰ τότε κατὰ τί διαφέρει ὁ Σοσιαλισμὸς τοῦ ἀτομικιστικοῦ καθεστώτος τοῦ σήμερον εἰσέτι ἐν ἰσχύϊ;

Ὁ Σοσιαλισμὸς διαφέρει κατὰ πολὺ, διότι, ὡς ἐλέχθη, κατ' αὐτὸν ἡ παραγωγή συγκεντρώνεται εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Κράτους (κρατικῶς ἢ ἡμικρατικῶς ἐπιχειρήσεις), ὅπερ διὰ τὴν ὀργάνωσίν του καταρτίζει τὸ πρόγραμμα τῆς παραγωγῆς καὶ διὰ τῶν αὐτῶν μέσων προσφέρει εἰς τὴν καταναλώσιν τὰ διάφορα ἀγαθὰ. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ Σοσιαλιστικὴ ὀργάνωσις ὠνομάσθη γνησίαι διευθυνομένη ἢ προγραμματικὴ οἰκονομία.

Θὰ ἐρωτήσῃ τις ὁμοῦ ἴσως, τὸ ἀτομικιστικὸν κράτος δὲν ἔχει σήμερον ἤδη μονοπώλια καπνοῦ, ἐνσήμου χάρτου, πυρεϊῶν, ἁλατος, πετρελαίου; Naί, ἀλλὰ τὸ μὲν μονοπώλιον εἰς τὸ ἀτομικὸν κράτος ἀποβλέπει εἰς κέρδος, ἐνῶ εἰς τὸ σοσιαλιστικὸν κράτος αὐξάνει ἢ ἐλαττώνει τὴν παραγωγήν τῶν ἀγαθῶν ἀναλόγως τῆς ζήτησεως καὶ τῆς αὐξομειώσεως τῶν τιμῶν, ὡς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν ἀτομικιστικὴν ὀργάνωσιν, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἐνῶ εἰς τὴν ἀτομικιστικὴν — σήμερον ἰσχύουσαν — ὀργάνωσιν, τοῦτο συντελεῖται ὑπὸ πολλῶν

ἐπιχειρηματιῶν, ἄνευ κοινῆς συνεννοήσεως, εἰς τὴν σοσιαλιστικὴν τελεῖται ὑπὸ τοῦ Κράτους, συμφώνως πρὸς ἀκολουθούμενον ὑπ' αὐτοῦ σχέδιον καὶ κατεύθυνσιν (1).

“Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν γενικώτερον οἱ πλείστοι τῶν σοσιαλιστῶν συμφωνοῦσιν ὅτι πρέπει ν' ἀφίνηται πρωτοβουλία εἰς τὸ ἄτομον πρὸς ἀτομικὴν ἐμπορίαν καὶ ἰδιοκτησίαν. Τὸ εἰσόδημα τῶν ἐργατῶν ἐπίσης ζητοῦσιν οἱ σοσιαλισταὶ οὗτοι νὰ καθορίζεται ἐκ τῆς ἀξίας τῆς ὑπηρεσίας των, ἀπαγορευομένου τοῦ δανεισμοῦ ἢ τῆς κληροδοσίας.

“Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν οἰκογένειαν οἱ πλείστοι τῶν σοσιαλιστῶν συμφωνοῦσιν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς παρούσης αὐτῆς μορφῆς, τινὲς ὅμως τούτων ζητοῦσιν, ἵνα καὶ αἱ γυναῖκες ἐργάζωνται πάντοτε, ἐκτὸς ὅταν εὐρίσκωνται ἐν ἐγκυμοσύνῃ καὶ γαλακτισμῷ τῶν τέκνων των, τὰ ὅποια, καθ' ὄν χρόνον αὐταὶ ἐργάζονται, θ' ἀνατρέφονται εἰς ἰδρύματα ὑπὸ εἰδικῶν παιδαγωγῶν.

Ἡ θρησκεία παρὰ τῶν πλείστων σοσιαλιστῶν δὲν θεωρεῖται ἐχθρὰ τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, οὐδὲ ὄπιον, ὡς οἱ κομμουνισταὶ πρεσβεύουσι. Τοῦναντίον οἱ χριστιανοὶ μάλιστα σοσιαλισταὶ τὸν Χριστὸν θεωροῦσιν ὡς ἀρχηγὸν των, τὴν δὲ πρώτην ἐκκλησίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ ὡς κοινότητα σοσιαλιστικὴν, πιστεύουσι δὲ ὅτι ἡ σοσιαλιστικὴ των τάξις θ' ἀποβῇ πραγμάτωσις τῆς ἐπὶ τῆς γῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ διδάγματα τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὀμιλίας τοῦ Σωτῆρος θὰ εὐρίσκωσιν ἐφαρμογὴν.

Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ μορφή ἐν ἀδυστάταις γραμμαῖς τῆς ἐπιδιωκομένης σοσιαλιστικῆς κοινωνίας (2).

3. Ἱστορικὴ ἐξέλιξις τοῦ σοσιαλισμοῦ.

“Ἄς παρακολουθήσωμεν ἤδη τὴν ἱστορικὴν τοῦ σοσιαλισμοῦ ἐξέλιξιν καὶ ἀκολουθῶς ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ καθ' ἕκαστα εἶδη αὐτοῦ.

Ὁ σοσιαλισμὸς δὲν εἶναι ἐφεύρεσις τῶν νεωτέρων χρόνων, ἀλλ' εἶναι ἰδέα πολὺ παλαιά, προϋπάρξασα 24 τοῦλάχιστον αἰῶνας πρὸ τῆς Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως.

Παρὰ τὰς ὑπὸ τῶν προφητῶν προκηρύξεις σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν, ἡ πρώτη γνωστὴ κίνησις πρὸς ἐγκαθίδρυσιν σοσιαλιστικῆς πολιτείας χρονολογεῖται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Λυκούργου, τοῦ Δράκοντος καὶ τοῦ Σόλωνος τῷ 592 π. Χ., πρὸ τῶν ὁποίων ἐπεκράτει τραγικὴ δουλεία καὶ στέρησις τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐκείνων, οἵτινες δὲν εἶχον τὴν δύναμιν νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη των.

Ἐνεκα τούτου τὸ πλῆθος ἐπανεστάτησε μὲ τάσεις καθαρῶς κομμουνιστικὰς καὶ ἀπῆτησε τὴν διανομὴν τῶν γαιῶν εἰς ἴσα μερίδια, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον, γενόμενος νομοθέτης ὁ Σόλων, δὲν ἐπεδοκίμασε μὲν, διὰ τῆς γνωστῆς ὁμως «σεισαχθείας» καὶ τῆς καταργήσεως τῆς δουλείας ἀνεδειχθῆ ὁ μεγαλύτερος σοσιαλιστῆς νομοθέτης.

Καθαρῶς παρομοίας τάσεις ἢ μᾶλλον ζητήσεις καὶ κηρύγματα παρατηρεῖ τις πολὺ βραδύτερον ἀπὸ τοῦ 16ου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, ὁπότε πλείστοι συγγραφεῖς μετὰ σθένους διεκήρυξαν τὴν ἐκμηδένισιν τῆς περικοπῆς ἢ συνέθεσαν ἰδανικὰς σοσιαλιστικὰς πολιτείας καὶ διεκήρυξαν νέα κοινωνικὰ συστήματα, διὰ βαθμιαίας ἄλλαγῆς τοῦ κοινωνικοῦ καθεστῶτος, ἐ-

1. Βλ. Ζολώτα Ἐμμ. Θεωρητικὴ Οἰκονομική.

2. Πρὸς καὶ Μ. Βολονάκη. Ἀγωγή τοῦ πολίτου σελ. 109 κέξ

ξελικτικῶς ἰσοπεδωμένης τῆς οἰκονομικῆς ἀνισότητος τῶν διαφόρων μελῶν τῆς κοινωνίας.

Ἐφαρμογὴν τῶν ἰδεῶν τούτων καὶ τύπον θαυμαστὸν σοσιαλιστικῆς κοινωνίας παρατηροῦμεν καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅταν ἐστέναζεν αὕτη ἀκόμη ὑπὸ τὸν τουρκικὸν ζυγόν, εἰς τὴν ἀνθοῦσαν κοινότητα τῶν Ἀμπελακίων ἀπὸ τοῦ ἔτους 1780.

Ἐδῶ, διὰ τῆς συμβολῆς τῶν ἐλευθεροτεκτόνων, ὡς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς Ἱστορίας, συνεπήχθη μητροκομία ἐξ 21 χωρίων πέριξ τῶν Ἀμπελακίων κειμένων καὶ ἀπετέλεσε τὴν Συντεχνίαν ἢ Συντροφίαν καὶ ἀδελφότητα τῶν πραγματευτῶν καὶ τεχνιτῶν τῶν νημάτων τῶν Ἀμπελακίων με σκοπὸν τριπλοῦν, παραγωγῆς, καταναλώσεως καὶ ἀμοιβαίας πίστεως. Ἡ ἀδελφότης αὕτη, συγκειμένη ἐξ 6.000 μελῶν, ἦτο ἡ πρώτη σοσιαλιστικὴ χριστιανικὴ κοινότης ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι, ἣτις, ἔχουσα ὡς σύμβολον τὸ εὐαγγελικὸν ρητὸν «καὶ ἦν ἡ ψυχὴ τοῦ πλήθους μία ἐν ὑψηλῷ κηρύγματι καλοῦσα πάντα ἀδελφὸν ἡμῶν, ἵνα ἀπολαύσῃ τῆς κοινῆς τραπέζης καὶ ἀδελφότητος», ἐπραγματοποίησε ταξικὴν ἰσοπέδωσιν μεθ' ἑαυτῶν τὴν ἐργασίαν πάντων, πτωχῶν καὶ πλουσίων, ὑπὲρ τοῦ κοινῶν καλοῦ, τ. ἔ. τῆς ἐξυπηρετήσεως τοῦ συνεταιρισμοῦ. Ἡ χριστιανικὴ αὕτη κοινότης κατὰ ψηφισθέντα ὑπ' αὐτῆς καταστατικὸν χάρτην καθόριζεν ὅτι ἕκαστον μέλος ἔδει νὰ συνεισφέρει εἰς τὴν Συντροφίαν ἀναλόγως τῶν δυνάμεων του, ὃ μὲν πτωχὸς τὴν προσωπικὴν του ἐργασίαν, ἐξ ἧς ἀποτιμωμένης ἐκρατεῖτο μέρος ὡς κεφάλαιον πρὸς ἀγορὰν μετοχῶν τῆς ἀδελφότητος, ὃ δὲ πλούσιος, πλὴν αὐτῆς καὶ μέρος τῆς περιουσίας του, ὃ δ' ἔχων ὑπὲρ τὰ 20.000 γρόσια κεφάλαιον ὤφειλε νὰ καταθέσῃ τοῦτο ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸ κοινοτικὸν ταμειυτήριον ἐπὶ τόκῳ. Ἐκ τούτου ἀπετελέσθη ἱκανὸν κεφάλαιον πρὸς καλλιέργειαν καὶ κατεργασίαν τοῦ βάμβακος καὶ τοῦ ριζαριοῦ καὶ διὰ μελῶν—πρακτῶρων εἰς τὰς πλείστας εὐρωπαϊκὰς πόλεις ἐπετυγχάνετο ἡ κατανάλωσις αὐτῶν.

Ἐκ τοῦ τοιοιτοτρόπως εἰσρέοντος χρήματος καὶ τῆς χρηστῆς διοικήσεως τῆς ἀδελφότητος ἡ μὲν πτωχεία καὶ τὸ ἔγκλημα καὶ τὰ ἄλλα τῆς κοινωνικῆς παθολογίας φαινόμενα ἠλαττώθησαν ἐπαισθητῶς, ἡ δὲ κοινότης ἀνεύστυνομίας καὶ στρατοῦ ἦνθει οἰκονομικῶς καὶ ἠθικῶς μέχρι τῆς καταστροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ.

Χαρακτηριστικὸν ἴδιον τοῦ συνεταιρισμοῦ τούτου ἦτο ἡ συμμετοχὴ πάντων, ἐτι δὲ ἡ ἀνάπτυξις τῆς ἀλληλεγγύης καὶ ἡ πραγμάτωσις τοῦ *L' Un Pour Tous, Tous Pour L' Un*, ἡ ἄκρα δημοκρατικότης καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τὴν ἐργασίαν.

Ἄλλ' αἱ Κοινωνιοκρατικαὶ ἰδέαι διεσπάρησαν καὶ διεδόθησαν εἰς ἀμφότερα τὰ ἡμισφαίρια τῆς γῆς κυρίως κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους.

Εἰς τοῦτο συνετέλεσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ μέσα τῆς ἐπικοινωνίας τῶν λαῶν, αἱ ἀνακαλίψεις τοῦ τύπου, τοῦ τηλεγράφου, τοῦ τηλεφώνου, τοῦ σιδηροδρόμου, ἀεροπλάνου, ραδιοφώνου κλπ., ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅμως τὰ κηρύγματα ἐπιστημόνων, κυρίως δὲ τοῦ Καρόλου Μάρξ, ἀπὸ τοῦ ὁποῦ οὗ ὁ σοσιαλισμὸς προσέλαβεν ἴδιον χαρακτήρα. Διδότι ὁ Μάρξ διὰ πλείστων του ἔργων, μάλιστα δὲ διὰ τοῦ «Κεφαλαίου», τὸ ὁποῖον ἐπωνομάσθη καὶ σοσιαλιστικὸν εὐαγγέλιον, ἐπιζητεῖ, μεταξὺ ἄλλων, καὶ τὴν κοινοκτημοσύνην τῆς γῆς, καὶ τοῦ κεφαλαίου, τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς συναγωνιζομένης βιομηχανίας καὶ τὴν κοινωνικοποίησιν τῆς περιουσίας, γενόμενος οὕτω ἰδρυτῆς τῆς κοινωνικῆς δημοκρατίας. (1) Ὁ Μάρξ τὰς ἰδέας του ταύτας προσεπάθησε νὰ στηρίξῃ καὶ φιλοσοφικῶς, πλάσας ἰδίαις θεωρίας στηριζομένας ἐπὶ τῶν ὑλιστικῶν δοξασίῶν γνω-

1. Βλέπε ἀνωτέρω σελ. 174 κέξ.

στῶν ὑλιστῶν, μία δὲ τῶν θεωριῶν τούτων εἶναι καὶ ἡ τοῦ ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ.

2) Καθ' ὃν χρόνον ὅμως ἓνα τοιοῦτον σοσιαλισμὸν ἐκήρυξεν ὁ Μάρξ εἰς τὴν Γερμανίαν, ταυτοχρόνως ὁ Λουδοβίκος Blanc εἰς τὴν Γαλλίαν ἴδρυνε τὸν κρατικὸν καλούμενον σοσιαλισμόν.

Κατὰ τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ σοσιαλισμοῦ τὸ κράτος κατέχει καὶ θέτει εἰς λειτουργίαν τὰς κυριωτέρας βιομηχανίας τῆς χώρας διὰ πολιτικῆς κυβερνήσεως, ἢ ὅποια ἀποβάλλει ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τὴν κεφαλαιοκρατικὴν τάξιν. Ἐκαστον δὲ ἄτομον, μετὰ ἐργασίαν ἀνάλογον πρὸς τὰς ἱκανότητάς του, λαμβάνει ἀμοιβὴν σχετικὴν οὐχὶ πρὸς τὴν ἱκανότητα ἢ τὴν παραγωγὴν, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ, καθοριζομένας ὑπὸ τοῦ κράτους. Τὸ κράτος τ. ἔ. παρεμβαίνει εἰς τὴν ἐλευθέραν οἰκονομικὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐπιχειρηματίου καὶ περιορίζει ἀκόμη τὴν ἐλευθερίαν τῆς οἰκονομικῆς συναλλαγῆς, ἀντικαθιστῶν τὴν ἰδιωτικὴν οἰκονομίαν διὰ τῆς κοινῆς οἰκονομίας.

3) Τρίτον εἶδος σοσιαλισμοῦ εἶναι ὁ κοινοβουλευτικὸς καλούμενος σοσιαλισμός. Οὗτος δὲν ἀναφέρεται εἰς ἰδίαν ἰδεολογικὴν σχολήν, ἀλλ' εἰς διάφορον μέθοδον ἐφαρμογῆς τῶν σοσιαλιστικῶν ἀρχῶν του, συνισταμένην εἰς ἀναμείρωσιν τῆς κοινωνίας βαθμιαίαν, διὰ νόμων ψηφιζομένων ὑπὸ τῶν βουλῶν. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ σοσιαλισμοῦ ἀνήκουσι κυρίως οἱ Φαβιανοὶ τῆς Ἀγγλίας, ἐξ ὧν προῆλθε καὶ τὸ ἐν τῇ ἀρχῇ σήμερον ἐργατικὸν κόμμα τῆς Ἀγγλίας, καὶ ἔν τινι μέτρῳ πᾶς κοινωνικὸς ἀναμορφωτής, ὁ ὅποιος πιστεύει εἰς μεταρρυθμίσεις ὑπὲρ τοῦ συνόλου διὰ νόμων ρυθμιζόντων τὰ κοινωνικὰ καὶ βιομηχανικὰ προβλήματα, μετὰ προηγουμένην συζήτησιν αὐτῶν εἰς τὰς βουλὰς καὶ τὰς γερουσίας.

4) Τέταρτον εἶδος σοσιαλισμοῦ εἶναι ὁ συνδικαλισμός. Οὗτος εἶναι κλάδος τοῦ σοσιαλισμοῦ ὑποστηρίζων τὴν ὀργάνωσιν τῶν παραγωγῶν εἰς ἑκάστην βιομηχανίαν, ὡς τὴν τελειωτέραν μορφήν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Οἱ συνδικαλισταί, ἀντὶ τῆς κοινοβουλευτικῆς τακτικῆς ὡς μέσου ἀναλήψεως τῆς ἐξουσίας, πιστεύουσιν εἰς ἄμεσον δρᾶσιν τῶν ἐπαγγελματικῶν ἐνώσεων, εἰς τὴν δρᾶσιν δὲ ταύτην περιλαμβάνουσι τὴν ἀπεργίαν, τὸ «μπούκοτάξ» καὶ τὸ «σαμποτάξ», ἐλπίζουσι δὲ εἰς τὴν διὰ γενικῆς ἀπεργίας τοῦ ἐργαζομένου κόσμου ἀνατροπὴν τῆς κεφαλαιοκρατίας καὶ τὴν κατοχὴν τῆς βιομηχανίας, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὁ συνδικαλισμὸς εἶναι ἡ κυριωτέρα μορφή τοῦ ἀποκεντρωτικοῦ σοσιαλισμοῦ. Κατὰ τὸν συνδικαλισμὸν τὰ ἐργαστάσια ἀνήκουσι εἰς τοὺς βιομηχανεργάτας, τὰ ὀρυχεῖα εἰς τοὺς ὀρύχους καὶ οἱ σιδηρόδρομοι εἰς τοὺς σιδηροδρομικούς. Κατὰ τὸν συνδικαλισμὸν ἕκαστον μέλος σωματείου δὲν συμμετέχει εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν ὅλων τῶν παραγωγικῶν μέσων, ἀλλὰ μόνον τῶν παραγωγικῶν μέσων ἐκείνου τοῦ σωματείου, εἰς ὃ ἀνήκει. Ὁ συνδικαλισμὸς ζητεῖ τὴν ἀντικατάστασιν τῆς πολιτικῆς ὀργανώσεως διὰ τῆς λειτουργίας οἰκονομικῆς ὀργανώσεως μὲ ἐλευθέραν ὁμοσπονδίαν τῶν συνδικατίων.

Εἰς τὴν ἐφαρμογὴν του ὅμως ὁ τοιοῦτος σοσιαλισμὸς θὰ προσκόπη εἰς ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια καὶ δὴ : α') ἡ διανομὴ εἰς τὰ μέλη τῶν διαφορῶν παραγωγικῶν μέσων θὰ εἶναι ἀνίσος, διότι τὰ μέλη ἐνὸς σωματείου θὰ λαμβάνουν περισσότερα τῶν τοῦ ἄλλου, ἢ τοιαύτη δ' ἀνισότης β') θὰ ἐπαταθῇ, ὅταν ἔνεκα δραστηριότητος τῶν μελῶν ἐνὸς σωματείου αὔξησις τῆς παραγωγῆς μεγαλυτέρα εἰς αὐτὸ ἐπέλθῃ καὶ ἐπομένως καὶ ἀνίσος κατ' ἀνάγκην διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος. Ἄν δ' ἐπιδιώξωσι τὰ σωματεῖα κέρδη, τότε θὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἐπιχειρήσεις μονοπωλιακάς. γ') Μετάθεσις ἐργατῶν ἐξ ἐνὸς σωματείου εἰς ἄλλο δι' ἐπιβαλλομένην ἀνάγκην, θὰ εἶναι δύσκολος, ἔνεκα τῶν μεριδιῶν τῆς ἰδιοκτησίας των.

Β. Ἀγροτικὸς σοσιαλισμὸς.

Ἄλλο εἶδος σοσιαλισμοῦ εἶναι ὁ ἀγροτικὸς σοσιαλισμὸς. Οὗτος, ὑπολείπόμενος τοῦ κυρίως σοσιαλισμοῦ ὡς πρὸς τὸν περιορισμὸν τῆς ἰδιοκτησίας, ἐπιθυμεῖ τὴν κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας τῆς Γῆς, ἀλλ' ἐπιθυμεῖ συγχρόνως καὶ τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ Κεφαλαίου.

Ἰδιομορφίαν τοῦ σοσιαλισμοῦ τούτου ἀποτελεῖ τὸ ἐργατοαγροτικὸν κόμμα, τὸ ὁποῖον πρεσβεύει ὅτι τὸ κράτος πρέπει νὰ εἶναι τὸ ὄργανον τῆς διαρκοῦς ὑψώσεως τῶν ἐργατῶν καὶ ἀγροτῶν καὶ πάντων ἐν γένει τῶν βιοπαλαίστων, καὶ ν' ἀκολουθῇ γενικὴν πολιτικὴν, ἥτις ν' ἀποβλέπη διὰ βαθμιαίων, ἀλλὰ ριζικῶν μεταρρυθμίσεων καὶ δημιουργίῃ κατάστασιν κοινωνικὴν ἀποκλείουσαν τὴν ἐκμετάλλευσιν ἀνθρώπου ὑπὸ ἀνθρώπου. Ὁ σοσιαλισμὸς δηλ. οὗτος ἐνδιαφέρεται πρὸ παντὸς διὰ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων καὶ τῶν παραγωγικῶν τάξεων, δηλαδὴ τῶν ἐργατῶν, τῶν μικροεπαγγελματιῶν, τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῶν γεωργῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἀντιστρατεύεται καὶ πολεμεῖ τόσον τὰ κεφαλαιοκρατικὰ συμφέροντα, ὅσον καὶ τὸν κομμουνισμὸν.

Κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι ὅτι ταῦτα σχεδὸν πάντα, καὶ ὁ μαρξισμὸς καὶ ὁ κρατικὸς καὶ ὁ ἀγροτικὸς, ἀκόμη δὲ καὶ ὁ κοινοβουλευτικὸς, μεγίστην προσοχὴν δίδουσι καὶ κέντρον τοῦ βάρους ἔχουσιν εἰς τὰς κατευθύνσεις τῶν τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα, ἀρνοῦνται δὲ παντελῶς ἢ θέτουσιν ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ τοὺς πνευματικοὺς παράγοντας καὶ τὰ αἰώνια θρησκευτικὰ καὶ ἔθνικὰ ἰδανικά.

Γ. Χριστιανικὸς σοσιαλισμὸς.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἄλλο εἶδος σοσιαλισμοῦ εἶναι ὁ χριστιανικὸς σοσιαλισμὸς, ἢ ὡς ἐκλήθη ἐν Ἑλλάδι χριστιανικὸς κοινωνισμὸς, πιστεύων ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι μόνον ὕλη ἀλλὰ καὶ πνεῦμα, ἀντιμετωπίζει δὲ τὴν παροῦσαν κρίσιμον κατάστασιν τῆς ἀνθρωπότητος οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς οἰκονομικῆς ἀπόψεως, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τῆς ἠθικῆς. Οἱ ὁπαδοὶ δηλ. τοῦ χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ, διακηρύσσοντες ὡς δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου τὴν δικαίαν οἰκονομικὴν ἐξίσωσιν καὶ τὴν ἀλληλεγγύην, ἐργάζονται διὰ τὴν ἀναδημιουργίαν μιᾶς κοινωνίας ἠνωμένης, εἰς τὴν ὁποίαν πᾶσαι αἱ πολιτικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ μέθοδοι καὶ τὸ ὅλον κοινωνικὸν σύστημα θὰ διέπεται καὶ θὰ βασίζεται ἐπὶ τῶν κοινωνικῶν διδαγμάτων τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ.

Κατὰ ταῦτα ὁ χριστιανικὸς σοσιαλισμὸς ἔχει μὲν κοινὰ τινα σημεῖα μετὰ τῶν προηγουμένων εἰδῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ, διότι κηρύσσει καὶ οὗτος τὴν ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καταπολεμῶν τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ τὴν πλεονεξίαν, καὶ ἐπιζητεῖ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν ἀδελφωσιν τῶν ἀνθρώπων, διαφέρει δὲ ὁμοῦ τῶν ἄλλων εἰδῶν τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ κατὰ τὰς μεθόδους καὶ κατὰ τὴν φιλοσοφικὴν θεωρίαν, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς πνευματικῆς ἰδεοκρατίας τῆς χριστιανικῆς φιλοσοφίας.

Φορεῖς τοῦ καθ' ἅπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον ἐξηπλωμένου σοσιαλισμοῦ τούτου ὑπῆρξαν ὄχι μόνον διάφορα ἄτομα, ἀλλὰ καὶ εἰδικαὶ ὁργανώσεις, ὡς ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀνωτέρω πρώτη Χριστιανοσοσιαλιστικὴ κοινότης τῶν Ἀμπελακίων, ἡ ἰδρυθεῖσα καὶ παρ' ἡμῖν χριστιανικὴ κοινωνικὴ ἔνωσις, καὶ εἰδικὰ πολιτικὰ κόμματα καὶ δὴ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὐταὶ αἱ μεγάλαὶ ἐκκλησίαι, ἡ καθολικὴ ἀφ' ἑνὸς καὶ ἡ διαμαρτυρομένη ἀφ' ἑτέρου. Οἱ ὁπαδοὶ δὲ τοῦ σοσιαλισμοῦ τούτου εἰς τινα κράτη, ὡς ἐν Αὐστροῖα καὶ Βελγίῳ, κατέλαβον τὴν ἀρχὴν οὐχὶ ἅπαξ. Μεγάλα δὲ καὶ ἰσχυρὰ κόμματα τοῦ Χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ δρῶσι σήμερον ἐπιτυχῶς εἰς πάσας τὰς προηγμένας χώρας.

7. Ἐθνικοσοσιαλισμός.

Τελευταῖον εἶδος σοσιαλισμοῦ ἦτο ἐν Γερμανίᾳ ὁ ἐθνικοσοσιαλισμός τοῦ Χίτλερ, διάφορος τοῦ Γαλλικοῦ κρατικοσοσιαλισμοῦ.

Τούτου αἱ ἠθικαί, φιλοσοφικαί, πολιτικαί καὶ ἐθνολογικαὶ ἀντιλήψεις συνωπίζοντο εἰς τὰ ἑξῆς : Ἐχουσαι ὡς ἔμβλημα τὸ κοινὸν συμφέρον ὑπὲρ τὸ ἀτομικὸν ὑπεστήριζον τὴν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν θρησκευτικῶν δογμάτων, ἰδίᾳ τοῦ θετικοῦ χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ, ἀντιτίθεντο ὅμως κατὰ τῶν Ἑβραίων καὶ παντὸς ξένου πρὸς τὸ γερμανικὸν αἷμα, τὸν ὁποῖον ἐθεώρουν οὐχὶ ὡς πολίτην, ἀλλὰ τρόπον τινὰ ὡς μέτοικον.

Ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς ἀντιτίθετο σφόδρα πρὸς τὸν μαρξικὸν σοσιαλισμὸν καὶ τὸν κομμουνισμὸν, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει ὡς τὴν κυρίαν αἰτίαν τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ἔθνους. Ἦτο κίνησις κατ' ἀρχὰς ἐθνικιστικὴ ἐξελιχθεῖσα ἔπειτα εἰς ἰμπεριαλιστικὴν καὶ ἐπιθετικὴν, ὁμοιάζουσα πρὸς τὸν φασισμόν, περὶ οὗ κατωτέρω θὰ ὁμιλήσωμεν, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖον ἐν τῇ πράξει ἦτο συγγενὴς περισσότερον ἢ ἐν τῇ θεωρίᾳ.

Γενικώτερον τὸ ἐθνικοσοσιαλιστικὸν Κράτος ἴδρυσεν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν τάξιν πραγμάτων, εἰς ἣν διετείνεται ὅτι ἴσχυεν ἡ ἑξῆς ἀρχή : « τὸ δίκαιον προέχει τῆς ἰσχύος ». Κατὰ τὴν ἀρχὴν δηλ. ταύτην πᾶν προνόμιον ἔνεκα τάξεως κοινωνικῆς καὶ πλούτου παρεμερίζετο καὶ ἕκαστος ἐλάμβανεν ἀναλόγως τῆς προσενεχθείσης ὑπηρεσίας του. Τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐπίστευεν ὁ Ἐθνικοσοσιαλισμὸς ὡς δυνατὴν νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἐθνῶν, ὥστε νὰ ἀποφευχθῶσιν αἱ πιθανότητες τοῦ πολέμου τόσον μεταξὺ τῶν τάξεων, ὅσον καὶ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν. Δὲν ἀνεγνώριζεν ἐπομένως τὴν κεφαλαιοκρατίαν ὁ ἐθνικοσοσιαλισμὸς καὶ ἤρνεϊτο τὴν πάλιν τῶν τάξεων, δημιουργήσας κράτος ἄνευ τάξεων.

Παρὰ τὰ κηρύγματα ὅμως ταῦτα ὁ Ἐθνικοσοσιαλισμὸς ἀπέβλεπεν ἐν Γερμανίᾳ εἰς τὴν ἀνύψωσιν αὐτῆς ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἔθνος μὲ τὸ κήρυγμα τῆς ὑπεροχῆς τῆς Ἀρίας φυλῆς καὶ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ II Μεγάλου Πολέμου, ὅστις ἐπήνεγκε καὶ τὴν συντριβὴν αὐτῆς καὶ τῶν ἐθνικοσοσιαλιστικῶν θεωριῶν.

Καὶ ταῦτα μὲν εἶναι ἐν συντομίᾳ τὰ διάφορα εἶδη τοῦ σοσιαλισμοῦ καὶ τὰ κηρύγματα αὐτῶν.

8. Κομμουνισμός.

Τί δὲ εἶναι ὁ κομμουνισμὸς καὶ τί ζητοῦσιν οἱ κομμουνισταί; Ὁ κομμουνισμὸς διακηρύσσει ὅτι ἐπιδιώκει τὸ αὐτὸ ἰδανικὸν πρὸς τὸν σοσιαλισμὸν, τὴν οἰκονομικὴν δηλ. ἰσότητα καὶ δι' αὐτῆς τὴν ἐξασφάλισιν τῆς οἰκονομικῆς ὑπάρξεως τῶν ἀνθρώπων. Διαφέρει ὅμως τοῦ σοσιαλισμοῦ εἰς τὴν μέθοδον καὶ τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου.

Οἱ κομμουνισταὶ πρῶτον ζητοῦσι τὴν πλήρη κατάργησιν τῆς ἰδιοκτησίας καὶ οἰκονομικῆς ἐλευθερίας. Τὸ κράτος δὲν εἶναι μόνον ὁ ἰδιοκτῆτης τῶν παραγωγικῶν μέσων, ἀλλὰ καὶ τῶν καταναλωτικῶν ἀγαθῶν. Τὸ κράτος ἐπίσης καθορίζει τὸ εἶδος καὶ τὸ ποσὸν τῆς ἐργασίας ἑκάστου, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ποσὸν τῆς παραγωγῆς ἑκάστου εἶδους, ἐπεμβαῖνον καὶ εἰς τὰ τῆς καταναλώσεως. Καταργεῖ δηλ. ὁ κομμουνισμὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐργασίας καὶ ἐπιβάλλει γενικὴν ὑποχρέωσιν πρὸς ἐργασίαν, χωρὶς νὰ εἶναι ἐλεύθερον τὸ ἄτομον νὰ ἐκλέγῃ τὸ ἐπάγγελμά του καὶ τὸν τόπον τῆς ἐργασίας του. Τὸ κράτος διαθέτει τὰ ἄτομα ὡς ὁ στρατηγὸς τοὺς στρατιώτας του.

Ὁμοίως καταργεῖ ὁ κομμουνισμὸς τὴν ἐλευθερίαν τῆς καταναλώσε-

ως, ἐκάστου μὴ ὄντος ἐλευθέρου νὰ τρώγῃ ἢ καταναλίσκῃ γενικώτερον τὰ ἀγαθὰ ὅπως θέλει, ἀλλ' ὑποχρεωμένου νὰ δέχεται πρὸς χρησιμοποίησιν ὅ,τι ὑπὸ τοῦ κράτους καθορίζεται.

Ἡ διέπουσα τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα ἀρχὴ εἶναι οὐχὶ «ἕκαστος ἀναλόγως τῆς ἐργασίας του» — ἀρχὴ τοῦ σοσιαλισμοῦ —, ἀλλὰ «ἕκαστος ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του», ἀνεξαρτήτως δὲ τῆς καταβαλλομένης ὑπὸ ἐκάστου ἐργασίας, ποιοτικῆς ἢ ποσοτικῆς, τὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς πολίτας μέχρι πρό τινας, ὡς καὶ ἐν καιρῷ πολέμου, παρέρχοντο διὰ τῶν δελτίων.

Ἐνεκα τῆς εἰς τὰ πάντα ἐπεμβάσεως τοῦ κράτους, τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα κατεκρίθη ἀκόμη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρωσίαν, ἐγκατελείφθη δὲ ὑπὸ πολλῶν, καταδειχθέντος ὅτι τοῦτο ὄχι μόνον δὲν συμβάλλει εἰς τὴν ἐπιζητούμενην κοινωνικὴν ἰσότητά, ἀλλὰ τὸναντίον συντελεῖ εἰς τὴν ἐξαθλίωσιν καὶ κατὰπτωσιν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ τοῦτο διότι δὲν ὑφίσταται ὁμοεῖδεια ἀναγκῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ μεγάλη ἀνομοιογένεια, ἰδίως εἰς ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὰς πνευματικὰς ἀξίας καὶ γενικώτερον τὰς ἀνάγκας τοῦ πολιτισμοῦ, ἐξ οὗ ἀνισότης οἰκονομικὴ καὶ οὐχὶ ἰσότης προέρχεται. (1)

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταδηλοῦται ὅτι τὸ κομμουνιστικὸν σύστημα εἶναι ἐπαχθές, ἀτεγκτον, ἀνυπόφορον, ἀντίκειται δὲ καὶ πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ἀνθρώπου (2) καὶ τὰς ἀτομικὰς του διαφορὰς καὶ ἀνάγκας, ὡς καὶ εἰς τὴν ἀτομικὴν πρωτοβουλίαν, ἀποβαῖνον καταθλιπτικὸν καὶ καταστρεπτικὸν αὐτῆς.

Διὰ τοὺς λόγους δὲ τούτους ἀπὸ τοῦ 1931 εἰσήχθη καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ρωσίαν τὸ σύστημα τοῦ διαφορισμοῦ τῶν μισθῶν καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας. Οἱ μισθοὶ δὲ τῶν ἐργαζομένων εἰς διαφόρους παραγωγικοὺς κλάδους ὑφίστανται ἀξομειώσεις, τῶν εἰδικευμένων ἐργατῶν ἀδρότατα πληρωνομένων.

Δεύτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ κομμουνισμοῦ εἶναι ὅτι οἱ ὄπαδοὶ αὐτοῦ ζητοῦσι τὴν κατάργησιν τῆς ὑφισταμένης οἰκογενειακῆς ἐστίας καὶ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ νομίμου γάμου διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος, δι' οὗ, λέγουσιν, ἀποφεύγονται πλεῖστα ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀδικήματα, δράματα οἰκογενειακὰ καὶ ἐρωτικὰ ἀσχολία.

Τρίτον ἐπιθυμοῦσι τὴν κατάργησιν πάσης θρησκείας, ἣν καταδικάζουσιν ὡς ὄπιον ἀποκοιμίζον τοὺς πιστοὺς, διακηρύττοντες τὴν ἀθεΐαν.

Τέταρτον ἀποβλέποντες εἰς τὴν ἐκλαίκευσιν τῶν ἰδεῶν των ἐκχυδαίζουσιν, ἀκρωτηριάζουσιν καὶ παραμορφώνουσι τὴν γλῶσσαν, ἰδίᾳ ἐν Ἑλλάδι, χρησιμοποιοῦντες ἀκατανόητον πολλάκις ἐξάμβλωμα γλωσσικόν, εἰσάγοντες νέους τύπους ἢ διαφθείροντες οὐ μόνον τὴν ἐπίσημον γλῶσσαν τοῦ Ἔθνους ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ζωντανὴν τῶν ἡρώων τοῦ 21 γλῶσσαν, τὴν γλῶσσαν τοῦ ἐθνικοῦ μας τραγουδιοῦ, τὴν ἀγνὴν δημοτικὴν.

Καὶ πέμπτον ζητοῦσιν οἱ κομμουνισταὶ τὴν ὑπὸ τὸ προλεταριάτον (τὰς ἐργαζομένας δηλαδὴ τάξεις) ὑποταγὴν τῆς πλειοψηφίας, ὑποθάλλοντες τὴν αὐτονομίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν οἰουδήποτε τμήματος τῆς πατρίδος πρὸς ἐξυ-

(1) Βλ. καὶ Brutgins — Economic Planning in Soviet Russia, 1935.

(2) Πρβ. καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτ. ἐν τοῖς Πολιτικοῖς βιβλ. Β' 4 λεγόμενα περὶ ἰδιοκτησίας ὡς συμπέρασμα τῆς ὄλης τοῦ προβλήματος ἐρεύνης: «Φανερόν τοίνυν βέλτιστον εἶναι ἰδίᾳς τὰς κτήσεις, τῇ δὲ χρήσει ποιεῖν κοινάς».

πληρέτησιν τῶν διεθνιστικῶν σκοπῶν τοῦ κομμουνισμοῦ (1).

Πρὸς τοῦτο προσπαθοῦσι νὰ καταλύσωσι διὰ τῆς βίας τὰς κυβερνήσεις τοῦ σημερινοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ κράτους, ν' ἀνατρέψωσι τὸ ἀστικὸν καθεστῶς, νὰ ἐγκαθιδρύσωσι τὴν δικτατορίαν τοῦ προλεταριάτου ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, νὰ δημεύσωσι πᾶσαν τὴν ἰδιωτικὴν περιουσίαν καὶ νὰ διαλύσωσι πᾶσαν κοινωνικὴν διάκρισιν. Τοῦτο δ' ἐπεχείρησαν οἱ κομμουνισταὶ πρῶτον διὰ τῆς προπαγάνδας καὶ παντὸς ἄλλου μέσου διαδόσεως τῶν ἐπαναστατικῶν ἰδεῶν, προσελκύοντες τὰ δυναμικὰ στοιχεῖα τῆς κοινωνίας εἰς πᾶν κράτος καὶ ἐργαζόμενοι δυναμικῶς. Ἀποτυγχάνοντες δὲ διὰ τῶν μεθόδων τούτων, ἐπεχείρησαν εἰς πᾶσαν βιομηχανικὴν χώραν τῆς Εὐρώπης, τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν Ἑλλάδα τὴν δι' ἐνόπλου βίας καὶ διὰ πάσης κακουργίας καὶ τρομοκρατίας μαζοποίησιν ἢ πολτοποιήσιν τῶν λαῶν κατόπιν ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς ἐξαθλιώσεως αὐτῶν. Εἶτα, τούτων ἐπιτευχθέντος, ἐπιβάλλουσιν εἰς πάντα ἀνεξαιρέτως νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ νέου καθεστώτος, πιστεύοντες τοιουτοτρόπως καὶ διακηρύττοντες ὅτι ἰσότης ἀπόλυτος θὰ ἐπικρατῇ.

Τὴν βιαίαν ταύτην ἀνατροπὴν πιστεύουσιν ὡς ἀπαραίτητον καὶ ἀναγκαίαν, διότι δι' ἐξελίξεως, ὡς οἱ σοσιαλισταὶ διακηρύττουσι, φρονοῦσιν ὅτι τὸ μὲν δὲν εἶναι εὐκόλος ἢ ἐπιτυχία τῶν ἀνωτέρω, τὸ δέ, ὅτι ἀπαιτεῖ καὶ πολὺν χρόνον. Ἡ ἐπανάστασις ἐπομένως ἀπομένει ἢ μόνη ἀσφαλῆς καὶ ταχεῖα ὁδός, καὶ ἄριστος πολίτης εἰς πᾶσαν χώραν εἶναι, κατὰ τὴν σοσιαλιστικὴν θεωρίαν, ὁ διὰ παντὸς μέσου ἐνεργῶν ἐπαναστάτης. Διὰ τοῦτο τὸ κομμουνιστικὸν κόμμα, λέγουσιν οἱ τοῦ κομμουνισμοῦ ὀπαδοί, εἰς πᾶσαν χώραν πρέπει νὰ ὀργανωθῇ μετὰ τυφλὴν πειθαρχίαν καὶ προπαίδευσιν καὶ δοκιμασίαν τῶν μελῶν του, πρὸς διάδοσιν διὰ παντὸς μέσου καὶ τρόπου τῶν ἰδεῶν τοῦ κομμουνισμοῦ εἰς τὰς ἐργαζομένας τάξεις τῆς κοινωνίας, εἶτα τὴν σπουδάζουσαν νεότητα, τὸν στρατόν, τὴν ἀεροπορίαν καὶ τὸ ναυτικόν.

Ἐπιτυγχάνοντες δ' οὕτως οἱ κομμουνισταὶ τὴν ἀνατροπὴν τῆς κεφαλαιοκρατίας, πιστεύουσιν ὅτι διὰ τῆς ἀγωγῆς, τοῦ τύπου, τοῦ λόγου, τοῦ κινηματογράφου, τοῦ ραδιοφώνου θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τὰς νέας γενεάς τὰς ἀρχὰς τοῦ κομμουνισμοῦ, ὅποτε ὑπισχνοῦνται ὅτι ἡ δικτατορία τοῦ προλεταριάτου θὰ ἐλαττωθῇ βαθμηδὸν καὶ ἡ δημοκρατία καὶ ἡ ἐλευθερία θὰ ἐπικρατήσωσιν.

Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ κομμουνισμοῦ μέχρι σήμερον ἐπεχείρησαν νὰ ιδρύσωσι πλείστας κομμουνιστικὰς κοινωνίας, ἐπραγματοποίησαν δὲ τοῦτο εἰς τὴν Β. Ἀμερικὴν (2), ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου ἀπὸ τῆς καταρσίσεως τοῦ

1. Ὁ κομμουνισμὸς διαφέρει τοῦ μπολσεβικισμοῦ. Καὶ ὁ μὲν κομμουνισμὸς εἶναι διεθνὴς ἐπαναστατικὸς, συμπίπτων μὲ τὸν ὄρον Ἑβραιομαρξισμὸς, ἐνῶ μπολσεβικισμὸς σημαίνει τὸν ἐθνικὸν καὶ τοπικὸν κομμουνισμόν, ἄνευ διεθνιστικῆς ἐπαναστατικῆς δράσεως, συμπίπτων μὲ τὸν σοσιαλισμόν (ὑλιστικόν), ἐφαρμοζόμενον ἐν τινὶ χώρᾳ μὲ προσανατολισμόν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον εἰς τὰ βασικὰ ἰδεώδη τῆς θρησκείας, πατρίδος, οἰκογενείας, ἰδιοκτησίας κλπ.

2. Ἐξ αὐτῶν ἀξιωματικῶν εἶναι ἡ ἐν Β. Ἀμερικῇ κοινότης τῆς Ἀμάνας, ἢ τῆς νέας Ἰκαρίας (ἐν Iowa) καὶ ἄλλαι ἐν Νέφ Ὑόρκη καὶ Καλιφορνίᾳ. Ἡ κοινότης τῆς Ἀμάνας συνίσταται ἐξ 7 χωρίων κειμένων ἐπὶ ὠραίας λοφοσειρᾶς. Τούτων αἱ οἰκίαι εἶναι ὁμοιόμορφαι, στεροῦνται πολυτελείας, εἶναι πλήρεις ἀπλότητος καὶ ἀνήκουσιν εἰς τὴν κοινότητα. Ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία εἶναι αὐστηρῶς ἀπηγορευμένη. Ὁ γάμος, καθοριζόμενος ὑπὸ τῆς πολιτείας, δὲν εἶναι ἀπληλαγμένος δυσκολιών τινῶν· οἱ κάτοικοι τρώγουσιν ἀπὸ κοινοῦ εἰς κοινὰς αἰθούσας φαγητοῦ κεχωρισμένως κατὰ φύλον ἀνά 30—50 οἰκογενείας.

Τὸ ἐπάγγελμα ἐκάστου πολίτου δὲν ἐκλέγεται ὑπ' αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπιβάλλεται ὑπὸ συμβουλίου ἐκ 13 ἐπιτρόπων. Πλήρης ἰσότης βασιλεύει καὶ εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν με-

Τσαρικοῦ καθεστῶτος ἐγκαθίδρυσαν τὸν σοβιετισμόν, κρᾶμα μαρξικοῦ σοσιαλισμοῦ, κομμουνισμοῦ χωρικῶν καὶ ἀγροτῶν καὶ δικτατωρίας ἐλαχίστης μερίδος τοῦ προλεταριάτου ἐπὶ τῶν μαζῶν τοῦ λαοῦ καὶ ἐπιζητοῦσι τὴν διὰ γενικῆς ἐπαναστάσεως ἐπέκτασιν αὐτοῦ ἐφ' ὅλης τῆς γῆς.

Κατὰ τῆς τοιαύτης ἀνατροπῆς τῶν κομμουνιστῶν καὶ τῶν συγγενῶν πρὸς αὐτοὺς σοσιαλιστῶν πλείστα ἀντιρροήσεις προβάλλονται καὶ δὴ δτι :

1) Ἡ δημοκρατία, ἣν διακηρύσσει ὁ κομμουνισμός, εἶναι φαινομενική, διότι εἰς ἐκάστην «δημοκρατουμένην» χώραν ὑπάρχει ἱεραρχία, ὡς καὶ εἰς τὴν ὅλην ἔνωσιν τῶν Σοβιέτ ὑπέριστατον συμβούλιον, οὐτινος αἱ ἀποφάσεις καὶ διαταγαὶ ἐκτελοῦνται τυφλῶς ὑπὸ ἐκτελεστικῶν ὀργάνων, τῶν κομμισσαρίων. Τὰς ἀποφάσεις ταύτας πᾶς τις ὑποχρεοῦται νὰ ἐκτελῇ ἀπαρεγκλίτως.

Ἡ ἰκανότης δὲ τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος πρὸς ἐπιβολὴν τῆς θελήσεως του ἐξαρτᾶται τὸ μὲν ἐκ τῆς χρησιμοποιουμένης προπαγάνδας, τὸ δὲ ἐκ τοῦ φόβου ὃν ἐπιβάλλει ἡ Γκεπεσὺ (G. P. U.), ἡ μυστικὴ τ. ἔ. ἀστυνομία. Ὅθεν δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι πᾶσα κομμουνιστικὴ κυβέρνησις εἶναι φαινομενικῶς δημοκρατικὴ, ἐφ' ὅσον κυριαρχεῖται ὑπὸ τῆς μειοψηφίας τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος, ὅπερ καὶ εἶναι τὸ μόνον ἐπιτρεπόμενον πολιτικὸν κόμμα εἰς τὰς κομμουνιστικὰς χώρας.

2) Τόσον ὁ κομμουνισμός (ὅσον καὶ ὁ κρατικὸς σοσιαλισμός καὶ ὁ φασισμός) διὰ τῆς βίας καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ ἐπιχειροῦσι τὴν ἐπιτυχίαν των. Ἐλευθερία ἐπομένως κατ' ἀνάγκην εἰς τὰ άτομα καὶ τὰς ομάδας πρὸς αὐτοδιάθεσιν καὶ ἰδίαν εὐτυχίαν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ, οὔτε διὰ τοὺς ἐργάτας, οὔτε διὰ τοὺς πρῶην ἀστούς. Μὲ τὴν βίαν ἄλλωστε οὐδὲν εἶναι δυνατόν νὰ δημιουργηθῇ, οἱ δὲ λαοὶ ἀποκρούουσιν ἐξ ἐνστίκτου πᾶσαν θεωρίαν, ἣτις δὲν ἔχει ὡς κίνητρον εὐγενῆ ἰδεώδη, τὰ ὅποια ἀκριβῶς εἶναι ἡ ἀφορμὴ πάσης προόδου.

3) Τὰ τέσσαρα μεγάλα ἀγαθὰ καὶ ἀξίαι, ἡ ἐλευθερία (τοῦ λόγου καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως), ἡ εὐδαιμονία, ἡ ἰσότης δικαιοματιῶν καὶ ἡ εἰρήνη, εἶναι μόνον λόγοι κενοὶ ἐν Ρωσίᾳ καὶ ταῖς κομμουνιστικαῖς χώραις. Διότι πᾶσα κομμουνιστικὴ χώρα καὶ δὴ ἡ Ρωσία κυβερνᾶ οὐχὶ δι' ἐλευθέρων ἐκλογῶν, ἀλλὰ διὰ τοῦ αὐτοεκλεγομένου καὶ αὐτοδαιωνιζομένου κομμουνιστικοῦ κόμματος. Διατηρήσασα ἡ Ρωσία εἰρηνικὰς σχέσεις μετὰ τῶν ὁμόρων κρατῶν ἐστέρησε τῆς ἐλευθερίας των ἀπὸ τοῦ Ἰῆ Μεγάλου πολέμου πλείστας χώρας καὶ εἶτα δι' ἐμμέσου βοηθείας, δι' ἀμέσου ἐνεργείας τοῦ κομμουνιστικοῦ κόμματος εἰς πάσας σχεδὸν τὰς χώρας, ἐκήρυξεν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς τὸν «ψυχρὸν» πόλεμον πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ οἰκονομικοῦ συστήματός της διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου. Δὲν παρέχει εἰς τὰ δικαστήριά της δικαιοσύνην, ἐμποδίζει τὴν ἐλευθέραν ἔρευναν καὶ ἔκφρασιν ἀν-

γάλων καὶ εἰς τὴν τῶν μικρῶν, οἵτινες φοιτῶσιν εἰς τὸ σχολεῖον, ὅπερ λειτουργεῖ ὡς μεγάλη κοινωνία. Δύνανται ὅμως τὰ άτομα νὰ διαθέτωσι χρήματα κατ' ἰδίαν ἀρέσκειαν καὶ ταξίδια ἀναψυχῆς ἢ σπουδῶν χάριν νὰ ἐπιτελῶσι.

Ἡ κοινότης αὕτη εἶναι κομμουνιστικὴ καὶ οὐχὶ σοσιαλιστικὴ, διότι διὰ πάντα τὰ μέλη τῆς κοινότητος οὐχὶ μόνον τὰ μέσα τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀντικείμενα τῆς καταναλώσεως εἶναι ὅμοια καὶ κοινά, ἐσχηματίσθη δὲ ἐνεκα διώξεως διὰ θρησκευτικῶς λόγους.

Τὰ κομμουνιστικὰ ταῦτα πειράματα, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἐπέτυχον, ἀγόμενα καὶ κατευθυνόμενα μᾶλλον ὑπὸ θρησκευτικοῦ φανατισμοῦ ἢ ἰδεώδους τινός, καταδείξαντα τὸ δυνατόν τῆς ἄρσεως πλείστων ἀτελειῶν, ἀδικημάτων καὶ ἐλαττωμάτων τοῦ σημερινοῦ οἰκονομικοῦ συστήματος.

Πλήρης ὅμως ἐπικράτησις τοῦ κομμουνισμοῦ, ὡς ἐκ τῆς λειτουργίας τῶν κοινοτήτων τούτων συνάγεται, δὲν ἐπετεύχθη.

τιθέτου γνώμης, διακηρύσσουσα ὅτι ὁ Μάρξ καὶ ὁ Λένιν παρουσίασαν ἅπα-
σαν τὴν ἀλήθειαν ἐν παντί. Καταδικάζει ἀπολύτως τὴν οἰκονομικὴν ἐλευθε-
ρίαν, ὡς ἐσφαλμένην καὶ κατὰ τὰ ἐλατήρια καὶ κατὰ τὰ ἀποτελέσματα. Κη-
ρύσσει τὴν ἐξολόθρευσιν τῆς μεσαίας τάξεως (Bourgeoisie,) διὰ τοῦ πο-
λέμου τῶν τάξεων εἰς τὰς δημοκρατουμένας μὲ οἰκονομικὴν ἐλευθερίαν χώρας.

Εἰς τὰ ὀλοκληρωτικὰ κράτη ἢ ἐπέμβασις ἢ ἀμείλικτος τοῦ κράτους δὲν
δύναται νὰ εὕρη ἀντίρρησην ἢ ἀντίδρασιν παρ' οὐδενός, εἶναι δύναμις δεσπό-
του, ἐξ ἧς ὁ μεγαλύτερος κίνδυνος τῆς ἐλευθερίας. Ὡς πρὸς τὰ ἀποτελέσμα-
τα ἐπίσης εἶναι πιθανὸν ἐγκλήματα τινὰ προσερχόμενα ἐκ τῆς παρουσίας νὰ
ἐλαττωθῶσιν ὑπὸ τοῦ κομμουνισμοῦ, πλὴν νέα πηγὴ ἐγκλημάτων προκύπτει ἐκ
τῆς μὴ ἀρκετῆς παραγωγῆς ὑπὸ τῶν ἐργατῶν (ἐλλείπει πρωτοβουλίας καὶ
αὐτοδιαθέσεως), ὁπότε τὸ κράτος ἀναγκάζεται νὰ ἐπιβάλλῃ ὠρισμένην πα-
ραγωγὴν, ἣτις, ἂν δὲν συντελεσθῇ, ἐπιφέρει τὴν αὐστηρὰν τιμωρίαν καὶ τὸ
ἐγκλημα τοῦ κράτους κατὰ τῶν μὴ ἐργασθέντων. Ἀπεργίαι δ' ὡς εὐνόητον εἰς
πᾶ ὀλοκληρωτικὰ κράτη ἀπαγορεύονται.

4) Εἶναι δύσκολος ἡ ἀποβολὴ ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀτομικῆς πρωτο-
βουλίας καὶ τῶν προσωπικῶν ἐλατηρίων, τὰ ὅποια ἀποτελοῦσι τὸ κίνητρον
πρὸς πᾶσαν ἐργασίαν. Πᾶν δ' ὅτι μέγα παρήχθη ἐν τῷ κόσμῳ στηρίζεται
εἰς τὴν πρωτοβουλίαν ὠρισμένων προσωπικοτήτων, παρὰ τὰ ἀντίθετα κη-
ρύγματα τῶν κομμουνιστῶν.

5) Ὁ κομμουνισμὸς ἐφ' ὅσον γεννᾷ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐχθρότητα με-
ταξὺ τῶν τάξεων τῆς κοινωνίας, κηρύσσει τὸν ἐμφύλιον πόλεμον καὶ τὴν κα-
ταστροφὴν τῆς μέχρι τοῦδε ἀνθρωπιστικῆς προσπαθείας, χωρὶς νὰ εἶναι βέ-
βαιος ὅτι τελικῶς θὰ κατορθώσῃ μετὰ καταστροφὴν ὀλοκλήρων γενεῶν νὰ ἐ-
πιφέρῃ τὴν ποθητὴν ἰσότητά, ἐλευθερίαν καὶ ἀδελφότητα τῶν λαῶν.

6) Ἐφ' ὅσον τὰ ἰδανικὰ τῆς κοινωνιοκρατίας στηρίζονται ἐπὶ τοῦ ὑ-
λισμοῦ, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὠθήσωσιν εἰς δρᾶσιν καὶ ἐνέργειαν ὑπὲρ τοῦ
κοινοῦ καλοῦ ὅπως τὰ ἀνωτέρας ἠθικῆς ἀξίας ἰδανικὰ, τὰ προβαλλόμενα λ. χ.
ὑπὸ τοῦ χριστιανικοῦ σοσιαλισμοῦ.

7) Ἀπὸ ψυχολογικῆς ἀπόψεως ἡ κοινωνιοκρατία καὶ δὴ καὶ ὁ κομμου-
νισμὸς προϋποθέτει τὸν ἀνθρώπον ὡς μηχανὴν ἀντιδράσεως κατὰ τῶν ἐξωθεν
ἐπιδράσεων, οὐδαμῶς διαφέροντα τῶν ὁμοίων του εἰς τὰς ἰκανότητας καὶ δε-
ξιότητας, πρᾶγμα μὴ συμβιβαζόμενον πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

8) Ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως ὁ κομμουνισμὸς εἶναι πάλιν οὐτοπία, διότι
ἐρμηνεύει μὲν τὸ παρελθόν, ἀλλ' ἐπιχειρεῖ νὰ προσείπῃ καὶ προκαθορίσῃ τὸ
μέλλον, ὅπερ δυσχερέστατον, διότι εἶναι ἀδύνατον νὰ καθορισθῇ ἡ πορεία καὶ ἡ
μελλοντικὴ μορφή τῆς κοινωνίας, ἐνῶ ἀντιθέτως ἡ δημιουργικὴ θέλησις τῶν
ἡγετῶν καὶ τῶν ὁμάδων ἐνὸς ἔθνους προωθεῖ καὶ προσδιορίζει τὸ μέλλον.

9) Κινῶν ὁ κομμουνισμὸς τὸ μῖσος μεταξὺ τῶν τάξεων τῆς σημερινῆς
κοινωνίας ἐπάγεται τὴν διὰ τοῦ πυρὸς καὶ σιδήρου κατάρρευσιν ἐνὸς ἐκά-
στου ἔθνους, τὴν θυσίαν αὐτοῦ χάριν τοῦ συστήματος τῶν Ρωσικῶν Σοβιὲτ
καὶ τὴν στείρευσιν οὕτω τῆς ἀεναίου ἐκείνης πηγῆς τῆς χαρᾶς, τῆς δυνάμεως
καὶ τῆς ἰκανοποιήσεως ἀτόμων καὶ ὁμάδων ἐκ τῆς προόδου καὶ τῆς τιμῆς τοῦ
ἔθνους των.

10) Καταργῶν ἐπισήμως τὴν θρησκείαν οὐδὲν ἔχει ἔτοιμον νὰ προτεί-
νῃ εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ παμμεγίστου τούτου συνεκτικοῦ καὶ ἐνισχυτικοῦ
δεσμοῦ τῆς κοινωνίας, ἣτις ἀφήνεται ἔρμαιον ἀχαλιναγωγῆτων παθῶν πρὸς
διάπραξιν πλείστων ἀδικημάτων καὶ ἐγκλημάτων.

11) Οἷονδῆποτε σύστημα ἐποπτείας καὶ οἰανδῆποτε κρατικὴν μέρι-
μναν πρὸς ἀντικατάστασιν τῆς διὰ τοῦ ἐλευθέρου ἔρωτος διαλυομένης οἴκο-

γενείας και ἂν παράσχη ὁ κομμουνισμὸς διὰ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, κατ' οὐδένα τρόπον ἢ μέρος αὐτὴ δύναται νὰ συγκριθῆῖ πρὸς τὴν ἀγάπην τῆς μητρὸς. Οὐδαμῶς δ' ἢ τοιαύτη κοινωνία δύναται νὰ εἶναι εὐτυχέστερα, ὡς ὁ Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς Πολιτικοῖς αὐτοῦ Βιβλ. Β κεφ. Α', ἐλέγχων τὰς πλατωνικὰς θεωρίας περὶ κοινότητος τῶν γυναικῶν και παίδων, κατέδειξεν.

12) Τέλος θὰ ἠδύνατό τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἂν ὁ κομμουνισμὸς διὰ τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἐν Ρωσσίᾳ ἐπὶ τοῦ Τσαρικοῦ καθεστῶτος εὗρεν ἕδαφος νὰ ἀναπτυχθῆῖ και ἐπιβληθῆῖ, δὲν ἔπεται ὅτι και εἰς πᾶσαν χώραν θὰ εἶναι τὸ ἰδεώδες κοινωνικὸν σύστημα, τὸ ὁποῖον, ὡς οἱ ὀπαδοὶ του κηρύττουσι, πρέπει και δὴ διὰ τῆς βίας νὰ ἐπικρατήσῃ. Διότι και ἂν ὑποτεθῆῖ δυνατῆ και πρακτικῶς ἐφαρμόσιμος ἢ κοινοκτημοσύνη, εἶναι ἄραγε εἰς πάντα τὰ ἔθνη ἐπαρκὴς δι' ὅλους ὁ κοινὸς πλοῦτος πρὸς ἴσην κατανομήν τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν;

Εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦλάχιστον, μὴ ὑστεροῦσαν εἰς σοσιαλιστικὴν κίνησιν και διαμόρφωσιν, δὲν νομίζομεν ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν τοιαύτην ἀνατροπὴν, ἐφ' ὅσον ἢ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία εἶναι προνόμιον παντός, οἱ ἐν ταῖς βιομηχανικαῖς δὲ πόλεσιν ἐργάται, ἔσον και ἂν δι' ἐξαιρετικὸς λόγους δυσκολεύονται σήμερον εἰς ἐξεύρεσιν ἐργασίας, εἶναι κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ δύνανται, διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ Κράτους, και εἰς τὰς σημερινὰς ἀκόμη περιστάσεις, ν' ἀποβαίνωσιν ὁσημέραι μικροὶ κεφαλαιοῦχοι.

Τελικῶς ἄς μὴ λησμονῆῖ τις τὸ ἱστορικὸν και ἀδιάψευστον δίδαγμα ὅτι οὐδέποτε λαὸς ἀπαρνηθεῖς τὴν πατρίδα αὐτοῦ και περιφρονήσας τὰ ἱερὰ και τὰς παραδόσεις αὐτοῦ κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ ἢ συμβάλῃ εἰς δημιουργίαν νέου πολιτισμοῦ και νὰ μεγαλοουργήσῃ.

Και ταῦτα μὲν εἶναι τὰ κοινωνιοκρατικὰ συστήματα και τὰ κηρύγματα αὐτῶν, αἱ δλέψεις και αἱ ἀπαιτήσεις και αἱ κατ' αὐτῶν προβαλλόμεναι ἀντιρροήσεις.

9. Ἀναρχία.

Ἄκρως ἀντίθετος τοῦ κυβερνητικοῦ «παρεμβατισμοῦ» τοῦ τε κομμουνισμοῦ και τῶν σοσιαλιστικῶν συστημάτων εἶναι ἴδιον κοινωνικὸν σύστημα, ὅπερ φέρει τὸ ὄνομα ἀναρχία.

Οἱ ἀναρχικοί, ὡς τὸ ὄνομα δηλοῖ, ἀτομικιστὰι ὄντες, πιστεύουσιν ὅτι αἱ σημεριναὶ κυβερνήσεις και ὑποκυβερνήσεις εἶναι βάρος και οὐχὶ ὠφέλεια τῆς κοινωνίας, ὡς τοιαῦται δὲ πρέπει νὰ ἀφανισθῶσι και ἀντ' αὐτῶν νὰ ὀργανωθῶσιν ὀμάδες ἀνδρῶν και γυναικῶν, αἵτινες αὐτοδιοικούμενοι πλήρως θὰ διετήρουν τὰ συμφέροντά των δι' ἀμοιβαίας και ἀυθόρμητου κοινωνικῆς διακυβερνήσεως.

Κατὰ ταῦτα οἱ ἀναρχικοὶ συμφωνοῦντες ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀνατροπῆς τοῦ κεφαλαιοκρατικοῦ καθεστῶτος μὲ τοὺς σοσιαλιστάς, διαφέρουσιν αὐτῶν τὰ μέγιστα, διότι οἱ μὲν πιστεύουσιν ὅτι δι' ἀπολύτου αὐτοδιοικήσεως και αὐτοκυβερνήσεως πρέπει νὰ κυβερνηθῆῖ ἢ κοινωνία, οἱ δὲ σοσιαλιστὰι ἐπιμένουσιν ὅτι ἢ κυβέρνησις πρέπει νὰ ἐπεκταθῆῖ τόσον, ὥστε νὰ περιλάβῃ ἅπασαν τὴν βιομηχανίαν και τὴν παραγωγήν.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἀναρχίας εἶναι μία ἰδεώδης αὐτοδιοικουμένη ἐν γενικωτάτῃ ἐννοίᾳ πολιτεία, ἐνῶ τοῦ σοσιαλισμοῦ εἶναι ἐν τεχνικὸν κατασκευάσμα οἰκονομικῆς κατανομῆς, καθ' ὃ ἕκαστον ἄτομον λαμβάνει και ἀπολαύει ἀναλόγως τῆς ἰκανότητός του ἢ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν του.

10. Φασισμὸς.

Ἰδιον ὅλως τέλος πολίτευμα και κοινωνικὸν σύστημα διακυβερνήσεως